

PRÁCA S NADANÝMI ŽIAKMI A JEJ VÝSLEDKY V PRÍRODOVEDNÝCH PREDMETOCH NA GYMNÁZIU, UL. 17.NOVEMBRA 1180, TOPOĽČANY

EVA KÚDELOVÁ

ABSTRAKT

Článok sa v prvej kapitole zaoberá mapovaním stavu a systému starostlivosti o talentovaných a nadaných žiakov v Gymnáziu, Ul. 17. novembra 1180, Topoľčany, v rokoch 2008-2012. V druhej kapitole je efektívnosť aktuálneho stavu práce s talentami v posudzovaná na základe spracovania štatistík výsledkov prírodovedných predmetových súťaží a olympiád, ich porovnaním za jednotlivé predmety, ako aj v závislosti od kvantity organizovanej mimoškolskej činnosti - krúžkov. Na základe takejto analýzy sa v závere článok zaoberá možnosťami a návrhmi zlepšenia manažmentu starostlivosti o talentovaných žiakov na našom gymnáziu.

ÚVOD

Určite by každý súhlasil s tým, že budúcnosťou spoločnosti, najmä tej dnešnej, vyspelej informačnej spoločnosti, sú naše deti a mládež. Budúcnosť nás všetkých závisí od ich vzdelanosti, tvorivosti, flexibility, ako aj schopnosti svoje vzdelanie využiť v praxi. To sú vlastnosti a kompetencie, na rozvoj ktorých sa škola zameriava od prvých rokov školskej dochádzky u všetkých žiakov, avšak práve tieto učitelia objavujú najmä u žiakov, ktorí sú označovaní potom za nadaných alebo talentovaných. Objaviť a rozvíjať talent takýchto žiakov by samozrejme malo byť prioritou všetkých škôl a ich učiteľov.

1 STAV A FORMY STAROSTLIVOSTI O TALENTY NA ŠKOLE

Podľa dokumentu MŠVVaŠ SR - Koncepcia rozvoja nadaných detí a mládeže SR (2007), sú pre rozvíjanie talentu v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu dôležité tri úrovne činnosti:

1. *záujmová úroveň* - činnosť krúžkov, ponuka rozširujúcich, dobrovoľných aktivít v rámci školského vyučovania
2. *výkonnostná úroveň* - vyššie kolá súťaží, niektoré sústredenia, príprava na predmetovú olympiádu

3. *vrcholová úroveň* - pôsobnosť mentorov, spolupráca nadaného jedinca s vysokou školou ešte počas absolvovania strednej školy, špeciálne školy a triedy pre intelektovo nadaných žiakov (2007, s. 4-5).

Na našej škole je starostlivosť o talentovaných žiakov v prírodovedných predmetoch v súlade s vyššie uvedeným dokumentom na prvých dvoch úrovniach.

Úroveň **prvá, záujmová**, je dlhé roky v našom gymnáziu realizovaná:

- individuálnym prístupom a ponukou rozširujúcich aktivít v rámci vyučovania,
- odbornými exkurziami, workshopmi, seminármi a pod., organizovanými pre žiakov so záujmom o dané prírodovedné predmety, teda aj pre nadaných a talentovaných žiakov,
- krúžkovou činnosťou.

Ad a) - Individuálny prístup v rámci vyučovania spočíva napríklad v zadávaní zložitejších problémových úloh, komplexnejších projektov a experimentov talentovaným žiakom. Samozrejme takýto prístup vyžaduje využívanie moderných, aktivizujúcich metód a foriem práce, väčšinou s využitím informačno-komunikačných technológií.

Ad b) - Žiaci so záujmom o ten-ktorý konkrétny prírodovedný predmet majú v našom gymnáziu možnosť rozširovať si svoje odborné vedomosti a zručnosti účasťou na exkurziách, workshopoch, rôznych projektoch a seminároch. Tieto sú organizované pre spomínané cieľové skupiny v širšej miere v rámci výchovnovzdelávacieho procesu, ale najmä v rámci mimoškolskej činnosti práve pre užšiu skupinu nadaných žiakov. V týchto aktivitách veľaokrát spolupracujeme s vysokými školami a inými organizáciami, odbornými pracoviskami. Napríklad len v predmete biológia boli v predmetných rokoch 2008 - 2012, okrem mnohých aktivít organizovaných len učiteľmi školy, zorganizované v spolupráci s Fakultou prírodných vied UKF v Nitre - Katedra botaniky a genetiky, viaceré odborné, najmä botanické, exkurzie. Takto sa vybraní talentovaní žiaci zúčastnili napríklad jednodňových exkurzií na Donovaloch, Zobore, viacdňovej exkurzie vo vysokých Tatrách a podobne. Už tretí rok sa dvaja nadaní žiaci zo školy zúčastňujú trojdňových workshopov Ligy proti rakovine. Ďalej sa každoročne nadaní žiaci podieľajú na mnohých projektoch, ako napríklad "Onkodielyne" v spolupráci so SAV Bratislava, projekt "MOST" Nadácie srdca a iných praktických aktivitách, napríklad v rámci "Týždňa vedy". Pri takýchto činnostiach majú talentovaní žiaci jedinečnú možnosť rozšíriť si a hlavne aplikovať nadobudnuté teoretické vedomosti v praxi, ako aj stretnúť sa s odborníkmi práve z oblastí, o ktoré prejavujú záujem, a v ktorých sa prejavuje ich nadanie a talent.

Ad c) - Ťažisko krúžkovej činnosti na škole je v športových krúžkoch, čo vyplýva z pochopiteľného záujmu žiakov o takéto činnosti, ako protikladu a vhodnému doplnku k ich vzdelávacím školským povinnostiam. Avšak rozdiel nie je v ponuke, šírke škály krúžkov, ale skôr ide o početnosť žiakov v daných krúžkoch. V prírodovedných krúžkoch pracovalo a pracuje oveľa menej žiakov ako v športových, čo len potvrdzuje fakt, že do týchto „vedomostných“ krúžkov už chodia žiaci s mimoriadnym záujmom o príslušný predmet, respektíve vedu a väčšinou sú to naozaj žiaci talentovaní v danej oblasti.

Druhá úroveň, tzv. **výkonnostná**, ktorá v sebe zahŕňa súťaže, špeciálne sústredenia apod., tvorí na našej škole taktiež neoddeliteľnú súčasť talent manažmentu a možno ju rozdeliť na tri dôležité etapy:

- vyhľadanie nadaných žiakov so záujmom o predmetové súťaže a olympiády,
- rozvoj ich talentu, príprava na súťaže,
- udržanie záujmu talentovaných žiakov o tieto súťaže.

Ad a) - talentovaní žiaci sa sami prihlásia spravidla do školských kôl súťaží a už spomínaných krúžkov, alebo ich objavujú väčšinou jednotliví vyučujúci počas výchovnovzdelávacieho procesu, kde sa svojimi výkonmi líšia od ostatných žiakov. Taktiež niektorí učitelia sledujú výsledkové listiny súťaží, zo základných škôl. Evidujeme diplomy doložené k prijímacím skúškam na naše gymnázium, aby sme získali prehľad o talentoch, prichádzajúcich na školu.

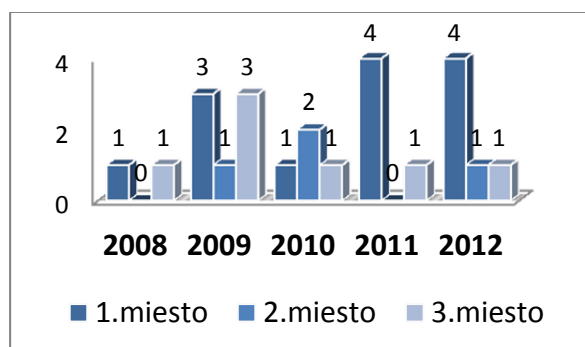
Ad b) - rozvoj nadania a talentu žiakov sa v našom gymnáziu zabezpečujeme hlavne vyššie popísanými aktivitami tzv. prvej záujmovej úrovne podpory talentov, ďalej individuálnym prístupom i ďalšími konzultáciami zameranými na prípravu na súťaže, prácou s riešiteľmi olympiád v teréne atď.

Ad c) - problém s udržaním trvalého záujmu talentovaných žiakov o súťaže sa samozrejme vyskytuje i u našich žiakov. Tento zatiaľ riešime jediným spôsobom, a to tým, že sa žiakom snažíme čo najviac venovať, a pokiaľ je to možné, poskytovať im stále nejaké zaujímavé aktivity v rámci daných prírodovedných predmetov.

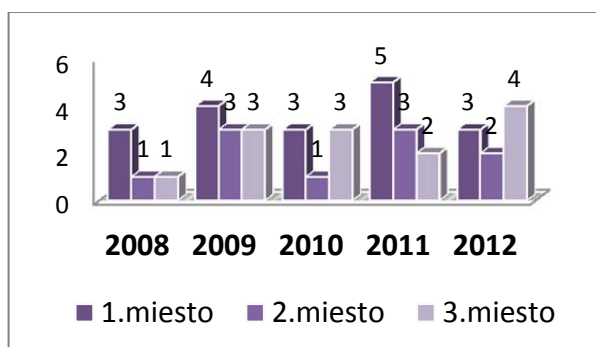
2 ANALÝZA VÝSLEDKOV PRÍRODOVEDNÝCH SÚŤAŽÍ V R. 2008-2012

Predmetové súťaže a olympiády zohrávajú v talent manažmente žiakov významnú úlohu. Ako uvádzajú Pišút a Lapitková, väčšina špičkových vedcov v prírodných vedách sa na základnej a strednej škole zúčastnilo na predmetových olympiádach (Pišút, Lapitková, 2011, s.13). Výsledky súťaží a olympiád možno považovať vo veľkej miere za dôsledok a zároveň akýsi ukazovateľ efektívnosti starostlivosti o nadaných a talentovaných žiakov.

Nasledujúce grafy poskytujú názorné spracovanie výsledkov z olympiád, SOČ v príbuzných prírodovedných odboroch a niekoľkých predmetových súťaží z prírodovedných predmetov – biológia, chémia, geografia, fyzika, informatika, matematika. Štatistika popisuje umiestnenia 1.- 3. miesto v okresných a krajských kolách, 1.-5. miesto v celoštátnom kole dvojakým spôsobom. Najskôr si všimneme a porovnáme dosiahnuté výsledky v prírodovedných súťažiach počas piatich rokov 2008 - 2012, potom sa zameriame na porovnanie výsledkov v jednotlivých predmetoch.

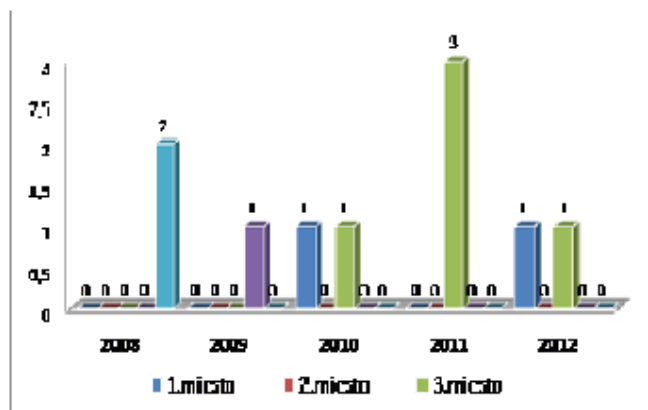
Graf 1 : Umiestnenia v OBVODNÝCH KOLÁCH prírodovedných súťaží v r. 2008-2012

Graf 2 : Umiestnenia v KRAJSKÝCH KOLÁCH prírodovedných súťaží v r. 2008-2012

Z grafov 1 a 2 sa dá vyčítať veľmi mierny nárast umiestnení na 1. mieste v rokoch 2011 a 2012. Paradoxne, ak by sme tieto výsledky porovnali s počtom krúžkov s prírodovedným zameraním, zistíme, že v týchto rokoch bol najmenší počet krúžkov a naopak, v rokoch 2008 a 2010, kde je nízky počet umiestnení, je počet krúžkov najvyšší. Vzhľadom na spomínaný paradox s krúžkami, by sa javila práca s talentami ako neúčinná a nedostatočná. Opak je však pravdou, nakoľko v rokoch s malým počtom umiestnení a veľkým počtom krúžkov (roky 2008 a 2010) boli dosiahnuté najvýznamnejšie

úspechy vo vyšších kategóriách, a to v biológii a fyzike – úspešné riešenie medzinárodných olympiád (nie sú na grafoch). Práve tieto úspechy sú dôkazom efektívnej práce s talentami v predchádzajúcich rokoch, tak, že sa zúročili v rokoch nasledujúcich. Situácia v celoštátnych kolách (graf 3) je odlišná od predchádzajúcich dvoch, pretože výsledky sú takmer vyrovnané, čo svedčí o ťažisku starostlivosti o nadaných žiakov v individuálnej práci s najvýraznejšími talentami.

Graf 3 : Umiestnenia v CELOŠTÁTNYCH KOLÁCH prírodovedných súťaží v r. 2008-2012

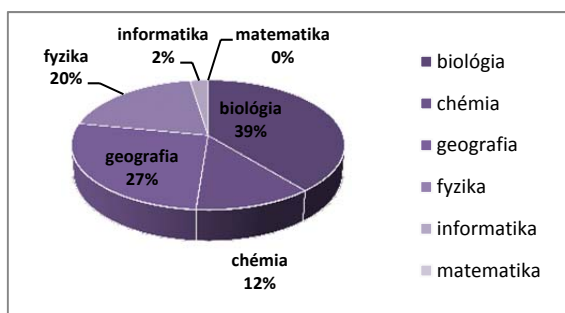

Obrázok 1: Medzinár.kolo BiO – Veronika Gábrišová - Mumbai India, 2008

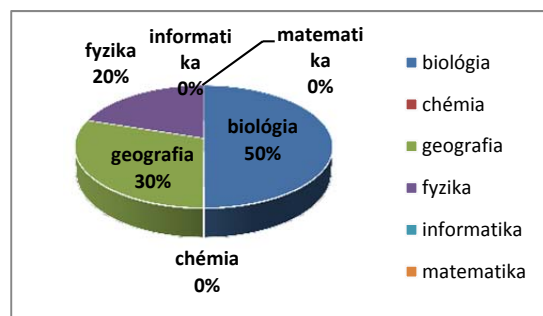

Obrázok 2: Medzinár.kolo Astronomickej olympiády – Jakub Dolinský – Peking Čína, 2010

Nasledovné kruhové grafy (Graf 4 a 5) ilustrujú podiel jednotlivých predmetov na umiestneniach.

Graf 4 : KRAJSKÉ KOLÁ - podiel predmetov na počte umiestnení

Graf 5 : CELOŠTÁTNE KOLÁ - podiel predmetov na počte umiestnení

Vyvodit' z týchto grafov a matematických údajov závery, že nulové čísla napríklad u matematiky, informatiky, znamenajú zlú starostlivosť o talenty v týchto predmetoch by bolo určite nesprávne. Biológia, geografia, ale aj astronomické súťaže z fyziky sú predsa len pre žiakov príťažlivejšie, žiakom ponúkajú okrem iného aj atraktívne experimentálne metódy, práce v teréne, preto je v týchto predmetoch základňa nadaných žiakov širšia. Rozvíjať ich talent a udržať ich záujem i o náročné súťaže je potom predsa len ľahšie ako v pre mnohých oveľa „suchšej“ matematike. Na druhej strane, starostlivosť o talenty na našej škole je najkvalitnejšia naozaj najmä v troch predmetoch, ktorých sa týkajú umiestnenia v súťažiach a olympiádach. Nadaným žiakom sa väčšinou dlhé roky venujú tí istí učitelia, čo je na jednej strane výhodné, kvôli ich skúsenostiam, avšak na druhej strane by sa určite ešte viac vynikajúcich výsledkov dosiahlo pri spolupráci viacerých pedagógov na výchove talentov.

Gymnázium je bezpochyby typom školy, z ktorého by mali vzísť neskorší špičkoví vedci a odborníci v rôznych oblastiach, a preto, aj keď vyššie uvedené výsledky dokazujú, že na našej škole venujeme starostlivosti o nadaných a talentovaných žiakov v rámci prírodovedných predmetov naozaj veľkú pozornosť, predsa len je stále čo zlepšovať. V čom teda v našom gymnáziu spočívajú možnosti zlepšenia starostlivosti o talentovaných žiakov, a tým aj ich úspešnosti v súťažiach?

Možné rezervy vidíme najmä:

- v zabezpečení tretej úrovne rozvoja talentov (kapitola 1, s.2), t.j. v získaní možnosti mentorstva a práce napr. na experimentoch a vedeckých projektoch v rámci olympiád pre tých najlepších talentovaných žiakov priamo na VŠ, nakoľko z vlastných skúseností zo súťaží vieme, ako veľmi takáto možnosť odliši výkonnosť dvoch pôvodne rovnako nadaných žiakov,
- v organizácii špeciálnych sústreďení v spolupráci s mentormi z vysokých škôl a iných vedeckých pracovísk, ktoré by mali určite veľký prínos v rozvoji nadania žiakov, a o ktoré talentovaní žiaci už neraz prejavili veľký záujem,
- v zlepšení materiálneho vybavenia škôl, pretože toto nedostatočné materiálne zabezpečenie je veľakrát limitujúce pre mnohé činnosti, ktoré by mohli napomáhať získavaniu a rozvoju nadaných žiakov,
- v rozšírení individuálnej práce s talentami, napriek tomu, že práve na takto dôležité činnosti dnešný učiteľ už nemá čas a ani motiváciu,
- v ešte dôslednejšom vyhľadávaní talentov a v prípade záujmu v možnosti poskytnutia individuálneho študijného plánu tým, ktorí dosahujú mimoriadne výsledky, čo sa doposiaľ praktizuje väčšinou len u športovo nadaných žiakov,
- v širšom zapojení sa do súťaže SOČ,
- v zmenách vzdelávacieho systému tak, aby bol možný výber voliteľných predmetov už od nižších ročníkov gymnázia, čím by sa podporila väčšia špecializácia a rozvoj žiakov, i tých talentovaných, v konkrétnych, nimi vybraných, predmetoch a vedných disciplínach.

ZÁVER

Nadaní a talentovaní žiaci sú samozrejme pre každú školu, teda i naše gymnázium, veľkým prínosom z viacerých hľadísk:

- z hľadiska výchovnovzdelávacieho procesu je evidentné, že v interakcii učiteľ – žiak, je táto pri nadaných žiakoch na kvalitatívne oveľa vyššej úrovni v porovnaní s inými žiakmi, čo je pre prácu učiteľa určite motivujúcim činiteľom,

- žiaci v gymnaziálnej triede, u ktorých ostatní vidia nadanie, talent, (nie len zvýšené úsilie v učení) väčšinou plnia úlohu akéhosi "ťahúňa", výkonnosti ktorého sa všetci snažia priblížiť a to prospieva k efektívnosti vzdelávania v triede,
- v neposlednom rade treba spomenúť kredit, ktorý škola získava prezentáciou výborných výsledkov a umiestnení talentovaných žiakov v olympiádach a predmetových súťažiach, čo je v dnešnej dobe "boja o žiakov" tiež významné,
- nakoniec, okrem už spomínaných duševných benefitov, môžu byť nadaní žiaci i finančným prínosom pre školu, nakoľko umiestnenia v najvyšších kolách súťaží vyhlasovaných MŠVVaŠ SR sú bodované a ohodnotené finančne, aj keď táto finančná podpora škôl je skôr symbolická a motivačná.

Uvedené skutočnosti len potvrdzujú a dokazujú, že starostlivosť o talenty, t.j. talent manažment, je pre každú školu nevyhnutnosťou. Preto musia byť pedagogickí zamestnanci kompetentní zabezpečiť všetky činnosti smerujúce k objavovaniu, rozvoju a podpore rastu nadaných a talentovaných žiakov. Tieto kompetencie získavajú učitelia rôznymi metódami a formami vzdelávania, v ktorých nezastupiteľné miesto má určite i celoživotné vzdelávanie učiteľov a také programy, ako je program „Zvyšovanie kompetencií pedagogických zamestnancov pri práci s talentami so zameraním na mimoškolské aktivity“ projektu PRIMAS.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Pišút, J.- Lapitková, V. 2011. *Starostlivosť o talenty a o ich učiteľov*. In: Pedagogické rozhľady 4/2011, ISSN 1335-0404

Koncepcia rozvoja nadaných detí a mládeže SR. 2007. Bratislava: MŠ SR, 2007.15 strán, dostupné na http://www.rcm.sk/data/galleries/13/koncepcia_rozvoja_nadanych_deti.pdf, citované dňa 25.6.2013

ADRESA AUTORA

Mgr. Eva Kúdelová
Gymnázium
Ul. 17. Novembra 1180
955 01 Topoľčany
kudelovae@gmail.com